

תחיר במסיבה * : האם תמונה זו מביכה?

הפקיע לעצמו את סיסמת הסוציאליזם, וקרא למיפלגתו, "סוציאליסטית-לאומית". פאשיזם מודרני ומעודכן יוכל בהחלט להפקיע לעצמו את הערך הרחוק ביותר ממהותו: זכות האדם לפרטיות. כדי להשיג את המטרה ההפוכה. **שום מדינה בעולם לא קיבלה חוק כזה. ורווקא הכוזבנות שרו קובעת את מהותו.**

כאשר ניתחנו את חוקי-הערע, עמדנו על כך שזהו שדה-מוקשים מתוחכם. כאשר יברח העיתונאי ממוקש אחד, הוא מוכרח לעלות על מוקש שני, וכל המוקשים מחוברים זה לזה, כך שהתפוצצות של אחד מביאה להתפוצצות כולם. החוק החדש בנוי על פי אותה השיטה. **כאשר ננתח אותו לפרטיו יסתבר לנו כי לא זה בלבד שכן אחד מפעיו מהווה סכנה נוראה על כל בריהתיקשורת כמדינה — אלא שהצירוף של כל הפעיונים ביחד יוצר מלכודת-מוות לחופשיהעיתונות.**

שנה אחת מאסר

תחילת ישר בסעיף הראשון. הוא קובע בפשטות תמימה: "לא יפגע אדם בפרטיות זולתו ללא הסכמתו". **ספור, יפה, נחרץ. יש בו רק ליקוי קטן אחד: לא נקבע מה זאת פרטיות, ואיך אפשר לפגוע בה.**

במלים אחרות: נקבעת כאן עבירה, שהיא כלל אינה מוגדרת. יומיהחוק ידעו כי זה לא יעבור בשקט, וכי יש לתרוץ מחדל מהותי זה. על כן הם כותבים, בדבריהסגבר הרשמיים בחוק: "החוק המוצע אינו מגדיר את המונח, מפאת הקושי במתן הגדרה ברורה וממצה לביטוי זה".

הדבר נוגד את אחת מעקרונותהיסוד של שידטוןהחוק כמדינה דמוקרטית: שכל איסור מחייב הגדרה מפורשת, ושכל מה שאינו אסור במפורש, מותר. דורות של לחמיהחופש נגד השידטון האבסולוטי של מלכים ופיאודלים לחמו על עקרון זה. אפילו חוקי-הערע — אותה חוקי-הערע — הגדירו בפירוש את העבירות שהוא בא לעקור מן העורש. בהעדר הגדרה, נמסר הדבר — מן הסתם — לשופט. כלומר: כל אדם במדינה, ובעיקר כל עיתונאי בטלוויזיה, ברדיו ובעיתונות, יחיה באימת-נצח שמה הוא עושה מעשה שאישהו שופט יגדיר אותו מחר כמעשה אסור.

הסבורה שנים רבות עד אשר תצטבר בבתי-המשפט פסיקה, שתמלא חלל זה — אם בכלל. וביתניים, נפתח כאן פתח גדול לשעריהגיונום לסחיטה. להטרדה, לענישה, להטלת מישטר של אימה ופחד על העיתונאים, הממלאים את תפקידם החיוני. לשם הסוואה, וכדי להוליד שולל את התמימים, בא הסעיף 2, ומביא רשימה של פעולות אסורות. זוהי רשימה, הכוללת את מרבית פעולותיה של העיתונות. אך גם היא מטעה.

כי הסעיף מתחיל במילים: "פגיעה בפרטיות, לרבות..." וכאן באה הרשימה. שימוינא לב למילה קטנה ותמימה זו. חמש אותיות בסך-הכל, הסומנות בחובן עולם מלא.

כי כאשר נאמר, "הרבות", פירוש הדבר שרא רק הדברים הכלולים ברשימה הם אסורים. אסור כל דבר אשר מישנה יכור לראות בו פגיעה בפרטיות, גם אם אינו כדור ברשימה המפורשת. והסוואה על גבי הסוואה: הסעיף 5 אמנם אומר שרק המבצע את הדברים הכלולים ברשימה, דינו מאסר שנה. אך הסעיף 4 אומר דבר אחר: כל דבר שייחשב כפגיעה בפרטיות, גם אם אינו כלול באותה רשימה, מהווה "עוולה אורחית". כלומר, יוכל כל אדם — מאשר ידלן ועד יהושע בן-ציון, במצלאל מירחתי ועד שמואל תמיר עצמו — להגיש תביעה לפיצויים נגד הטלוויזיה או העיתון שפגע, לדעתו, בפרטיותו.

מה כדור ברשימה נלווה זו? איך היא הופכת את תצמומו של שמואל תמיר לעבירה פלילית, המזכה את המוצלם ו/או המפרסם בשנה של מאסר? איך היא תכריזה את העורכים לרוקן את מירקם הפלזוויזיה ואת עמודי העיתונים ממרבית החומר המופיע בו כעת? על כך בכתבות הבאות בסדרה זו, שתתחנה את סעיפי חוקיהתועבה היה אחד לאחד.

* מצביע על השחקנית אביבה מארקס.

גם הפעם יעשה כך, וזה יהיה לו קל. הוא יכול להסתמך על דו"ח של ועדה, שהיתה מורכבת מאנשים טובים, ושהתמנתה עליידי שריהמישפטים של המערך, **אולם תהיה זאת הפתמכות כוזבת.**

עניין ההגנה על הפרטיות מעסיק מוחות רבים, בעיקר בחוגים ליברליים דווקא. דאגתם העיקרית היא מפני דריסת האדם עליידי השילטון. בחברה המודרנית, הולכים ונוצרים ברשות השילטון מצבורים עצומים של מידע על הפרט. באמצעות המחשבים ניתן עתה לרכז ולגלות תוך שניות את כל המידע על פלוני, שנאסף עליידי מוסדות שור גם — שרותי-הביון, מישטרה, מסי-הכנסה, מירשם-התושבים. גם במישטר דמוקרטי כשר למהדרין הולכת ומצטיירת המיפלצת של המדינה הסוטאליטרית, שבה יכול כל פקיד לדעת את כל פרטיו של כל אזרח: מה מצבו המישפחתי, כמה הוא מרוויח ומה הוא קונה. כיצד הוא חי ומבלה, מה ידעותיו, מה טיב חייו האינטימיים, מי הם ידידיו.

נגד הפכנה הזאת, בעיקר, התעוררה המחשבה הליברלית, והחלה לטכס עצה כיצד להגן על הפרטיות של הפרט — כיצד למנוע איסוף של חומר ביוני השילטון, כיצד למנוע את ריכוזו, כיצד להגביל את אימת המחשבים.

אולם החוק המוצע עתה בישראל, בשם אותה סיסמה, הוא בעל מגמה הפוכה בדיוק.

אין בו זכר להגנה בזהשי עג האזרח מפני השידטון. להיפך, נאמר בו במפורש כי כל שליחי השילטון משוחררים מן האיסורים שמטיל החוק. לא רק השב"כ, אמ"ן והמישטרה, המוזכרים בחוק במפורש, רש, משוחררים מן החוק המוצע, אלא גם לך פקיד אחר של השילטון מותר לפגוע בפרטיות האזרחים באין מפריע.

לעומת זאת, מופנה כל זעמו של החוק נגד כליהתיקשורת. להם לא ניתנה שום הגנה יעילה במילוי תפקידם החיוני. חוץ מכמה פראוות חסרות-ערך, שאת נביבותן נוכיח בהמשך, בבואנו לנתח את הסעיפים.

איך נולדה הצעה כזאת? באוגוסט 1974, בימים הראשונים של ממשלת יצחק רבין, מינה שריהמישפטים חיים צדוק ועדה, שתבדוק את הדרכים להגנה על האזרח מפני פגיעה בצינעתי-הפרט. הכוונה היתה בוודאי חיים צדוק פעל על פי הרוח האופנתית ששררה אז בעולם. בראש הוועדה הועמד שופט דתי, יצחק כהן (אחיו של מנהיג פועלי-אגודת ישראל, הרב קלמן כהנא). הרב הוועדה היה אמנם שמרני ביותר, אך כוונתה היתה בוודאי טובה.

שוב מסתבר כי הדרך אל הגיהנום רצופה בכוזנות טובות.

הוועדה פעלה בעצלתיים. במשך שנתיים קיימה 16 ישיבות. היא שמעה כמה וכמה עדים, וביניהם גם אותנו (משום-מה מצאה לנכון לציין זאת בדו"ח במפורש). אך הכל התנהל ברמה של סימפוזיום מלומד בין פרופסורים. כל חברי הוועדה היו מישפטנים, ואיש מהם לא היה עיתונאי. כאשר הופענו לפניה, לא העלינו כלל על דעתנו כי ועדה זו נוסח הצעת-החוק מגובשת, שתשנה סידרי-בראשית בעולם התיקשורת. לא היו לה שום כישורים לכך.

גם כאשר פירסמה הוועדה את מסקנותיה, לא נבהל איש. המסקנות היו, אמנם, חמורות מאוד — אך כולנו התייחסנו אליהן רק כאל תרומה לוויכוח ציבורי, שבודאי יתנהל במשך שנים רבות, והרי בוויכוח עצמו יש ברכה רבה, ולוא רק לשם שיפור ההבנה ההדדית בין קהילתי-התיקשורת ובין הקהילה המישפטית, שאינו מבינות זו את זו כליל (גם על כך עוד נדבר).

נדמה שגם חיים צדוק, אדם אינטליגנטי ומתקדם, התייחס אל הדו"ח כך. הוא הפיץ את עותקיו בין כל המעוניינים, וביקש את תגובותיהם.

כעבור כמה שבועות נפלה ממשלת-רבין, והיה נדמה כי גם הדו"ח הזה ירד בכך מסדריהיים. רבים — ואנו ביניהם — לא טרחנו להגיב על הדו"ח. לא בפומבי ולא עליידי הגשת השגות לשרהמישפטים, מתוך ההנחה שמיסמך זה, שהוא זר לכל מציאות חיוני, שבק חיים לכל חי יחד עם הממשלה אשר יזמה את הקמת הוועדה, והכל יתחיל מחדש.

היה לנו על מה לפמוך. בכריטיניה מתנהג הוויכוח על סוגיה זו כבר במשך שני דורות, מונח ועדות שונות ומשונות, כל אחת מהן הגישה מסקנות, וכך המסקנות נפסדו עליידי הפרלמנט (למרות שאף אחת מן המסקנות לא הגיעה לקרפוליו של החוק המוצע עתה אצלנו). האנגלים, שהם עם חכם, הבינו כי זוהי סוגיה חדשה לגמרי, הנוגעת לסדרי חיים יסודיים, ושאינו למהר להכריע בה. בוודאי יעבור עוד דור אחד או שניים עד שתיפול שם הכרעה, וגם זו תהיה זרהרה.

באמריקה אמנם התקבלו חוקים, אך הם כאין וכאפס לעומת החוק המוצע כאן. כפי שניווכה, נקבע בארצות-הברית, שחופשיהעיתונות קודם לסוגייה זו.

ניתן היה לצפות, על כן, כי המסקנות של ועדת השופט יצחק כהן תהיינה מוגנות במשך כמה שנים, שבהן יתפתח סביבן ויכוח אקדמי מושך, ושרק חלק קטן ממסר-קנותיה יגיעו, אחרי הרבה שיפוצים ושיקולים, אל שולחן-הכנסת, לשם דיון ממושך נוסף. **אבל מו שחשב כך, לא התחשב בנידוני הנשמה של שמואל תמיר.**

תמיר טע על המסקנות האלה כמוצא שלל רב. הוא שונא את העיתונות. יש לו ההרגשה שהעיתונות רודפת אותו, שונאת אותו, בזה לו — ומבחינה זו הוא מזכיר יותר ויותר את ריצ'ארד ניקסון. השמועות האופפות את חיי הפרטיים מרגיזות אותו. הביקורת המרומזת על שיטתי-המינויים שלו מוציאה אותו מן הכלים. הוא היה זקוק למקל, כדי לחבוט בו על ראשם של כליהתיקשורת. והוא מצא אותו בדמות המסקנות של אותה ועדת תמימה.

בלי הכנות, בלי ויכוח, בלי התמודדות עם ההשגות שהוגשו (אם בכלל טרח מישוהו להגיש כאלה, בסוף תקופת רבין-צדוק) ובלי לבקש מחדש הגשת השגות — הונחה הצעת-החוק הזאת על שולחן הבית, והכנסה מייד, באופן דחוף גמל. לסדרי-היום השוטף.

מה בווער? תמיר בווער! אז להאשים בתך את הוועדה שהיתה, היא בוודאי לא העלתה ב-1976 על דעתה, בחלומותיה השחורים ביותר, כי כעבור שנה ייכנס למישטר-המישפטים שמואל תמיר דווקא, וכי תרומתה לוויכוח הציבורי — הזקוקה למאות שינויים ושיפוצים — תהפוך כמו שהיא בידי תמיר הרב לנזקמה בגוי העיתונאים.

שדה המוקשים

צריך להיות ברור: זהו חוק שאין לו אה ורע בעולם כולו. אם יתקבל, תהיה מדינת-ישראל חלוצה בסוגיה, של מדינות העולם החופשי נהרות ממנה. בארצות הדיקטטוריות — הן הפאשיסטיות, הן הקומוניסטיות — אין כלל צורך בחוק כזה, שהיה חופשיהעיתונות נדלס של בגלוי, למען האידיאל הליליו של הגוע, הלאום, הדת או הפולטריון, ואין צורך להתחבא מאחרי סיסמת הפרטיות.

אולם בשדה הארצות הדמוקרטיות, המכניכות את חשיבות הפרטיות והמקורות את ערכו של האדם, אין את אחת שהוקקה חוק כזה כוללני, כה מרחיק-לכת, כה דראקוני, כמו החוק המוצע עתה בישראל. תמיר ומשרתיו בוודאי יביאו חוקים מחוקים שונים, הקיימים בארצות שונות, שיש בהם מרכיב זה או אחר של החוק המוצע. אך כל המרכיבים של החוק הזה ביחד אינם קיימים בשום ארץ עליו אדמות. זוהי המצאה ישראלית מקורית, אותנטית. הנכונות לחוק חוק זה, בלי ויכוח ציבורי ובלי הידברות עם כליהתיקשורת, היא גילוי נוסף לתכונות הכימעט-פאשיסטיות המתגלות והולכות בממשלה שקברניטיה הם אריק שרון, יצחק שמיר, שמואל תמיר, יצחק מודעי ומנחם בגין.

(בספרו צלב הקרס, שניסה לתאר את מהות הסנטיקה של הפאשיזם, ציין אבנרי שכל תנועה פאשיסטית שואפת להסוות את עצמה בסיסמות הנוגדות את מהותה. אדולף היטלר